

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-17>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ДОЗВІЛЛЯ

Мільто Л. О.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки і психології вищої школи
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Освіта, культура, просвітництво завжди суттєво впливали на формування громадянських, морально-етичних, естетичних якостей людини. Педагогіка дозвілля виступає важливим механізмом, педагогічним засобом, що забезпечує культурний розвиток особистості, підтримує нерозривний зв'язок людини з здобутками світової культури, культурними традиціями та надбаннями українського народу.

Саме тому педагогіка дозвілля є потужним ресурсом реалізації державної політики, спрямованої на вдосконалення культурної життєдіяльності громадян, створення інтерактивного середовища для пізнання світових та національних культурних цінностей, творчого, духовного розвитку дітей, молоді та різних вікових категорій дорослого населення.

Проблема вільного часу і сфери дозвілля завжди були об'єктом наукового інтересу і привертала увагу представників різних епох та країн світу. Обґрунтування цього положення ми знаходимо в творах Арістотеля, А. де Сен-Симона; Р. Оуена, а також А. Шопенгауера, який називав дозвілля вінцем людського існування, тому що тільки вільний час, як зазначав філософ, робить людину володарем свого «Я».

Одним із засновників світового досуговедення є французький соціолог, професор Дж. Дюмазедьє, автор монографії «Культурна революція вільного часу» [2].

Наукову цінність представляють результати зарубіжних досліджень Н. Андерсена, О. Брайена, А. Гурдона, М. Картера, Дж. Келли, Дж. Ріверса та ін., в яких обґрунтовано методологічні і методичні орієнтири використання потенціалу педагогіки дозвілля. Вчені розглядають дозвілля як прогресивне соціокультурне та соціально-педагогічне явище, як сенс життя, загальнолюдську і соціальну цінність, як необхідну умову для всебічного розвитку і саморозвитку особистості.

Варто зауважити, що методологія, як сукупність філософських методів пізнання, включає індуктивний метод Френсиса Бекона, раціоналістичний метод Рене Декарта, діалектичний метод Сократа, феноменологічний метод Едмунда Гуссерля, системний метод Людвіга Берталанфі. Поняття «методологія» має різноманітні тлумачення, що спричиняє багато наукових суперечок.

Так, академік С. Гончаренко, автор Українського педагогічного енциклопедичного словника, зазначає, що методологія – це сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній галузі; вчення про наукові методи пізнання або систему наукових принципів, на основі яких вибудовується дослідження. та перетворення дійсності [1, с. 281].

Досить часто методологія педагогіки трактується як теорія методів педагогічного дослідження, а також як теорія створення освітніх та виховних концепцій. Згідно цих позицій методологія педагогіки означає філософію освіти, а також методи дослідження, які дозволяють створювати теорію педагогічних процесів і отримувати максимально об'єктивну, точну, систематизовану інформацію про педагогічні явища.

Філософ, методолог, співзасновник наукової школи «Філософія і методологія системних досліджень» Е. Юдін виділив чотири рівні методологічного знання: перший рівень – філософський, змістом якого є загальні принципи пізнання та категоріальний апарат науки загалом; другий – загальнонауковий, який є основою побудови концепцій, структури та змісту; третій – конкретно-науковий, що є підґрунтям методології існуючого знання; четвертий – технологічний, який виступає основою методології пошуку нового педагогічного знання [7].

Найбільш загальними регуляторами, що входять до складу методологічного забезпечення педагогічного дослідження є філософські положення, тому що науковий апарат філософії містить універсальні категорії для всіх наук (людина, культура, соціум, конфлікт, діяльність, суб'єкт, об'єкт та ін.), які проходять крізь призму педагогіки.

Методологічною основою дослідження проблеми педагогіки дозвілля є філософські, культурологічні та соціально-педагогічні фундаментальні роботи з філософії та філософії освіти В. Андрущенко, М. Бердяєва, І. Берліна, Д. Дьюї, В. Зіньковського, Г. Костюка, М. Лосського, С. Утехіна, С. Франка, Б. Гершунського, В. Кременя, Т. Куна, О. Леонтьєва, М. Полані, К. Поппера, М. Розова, С. Рубінштейна та ін.

Методологічними засадами професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів педагогічно-дозвіллевої сфери діяльності є сукупність методологічних підходів: антропологічного, антро-

поцентрічного, культурологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого.

Так, наприклад, антропологічний підхід до професійної підготовки студентів, що пов'язаний із розвитком системних знань про людину, пошуком нових освітніх стратегій та інноваційних технологій з орієнтацією на розвиток особистості, зверненням до людини як до суб'єкту діяльності дозволив простежити, як у різних соціокультурних, історичних умовах осмислювалися та вирішувалися завдання розвитку духовних властивостей і якостей людини як індивіда, особистості, індивідуальності.

Антропоцентричний підхід, що зумовлює міждисциплінарність педагогіки дозволяє як субдисципліни, враховує результати досліджень з філософії, психології, педагогіки, історії педагогіки, педагогічної творчості, педагогічної майстерності, культурології, мистецтвознавства, українознавства, соціокультурного менеджменту, соціології та передбачає використання їх наукового потенціалу в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів-організаторів культурно-освітньої діяльності та рекреації.

Культурологічний підхід, заснований на зв'язку культури та освіти, що спрямований на ретрансляцію культурних цінностей на основі інститутів дозволяє дозволив зробити аналіз педагогічної освіти через призму культурологічних понять: культура, культурні цінності, культурні зразки та ін., що відкриває шлях для більш глибокого вивчення категорії «педагогіка дозволяє» у культурно-історичній ретроспективі, виявити зв'язки досліджуваних явищ із сьогоденням.

Теоретичною основою професійної підготовки майбутнього бакалавра є положення та висновки теорій і концепцій компетентнісного підходу. Варто зазначити, що компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності людини до здійснення своєї професійної діяльності зумовлюється рівнем і якістю її освіти, її професійним досвідом, а також характерологічними особливостями особистості, самовдосконаленням, творчим підходом до своєї професійної справи.

У контексті нашого дослідження компетентнісний підхід дає можливість чітко визначити логіку розвитку спеціальних професійних знань, умінь, навичок, що відповідають поняттям «педагогіка дозволяє», «педагогічна культура», «педагогічна майстерність», «педагогічна творчість», «педагогічні інноваційні технології» та ін.

В умовах гуманізації освіти, практико орієнтованого викладання з дотриманням принципів студентоцентризму, академічної свободи, особливого значення в процесі професійно-педагогічної підготовки студентів набуває особистісно орієнтований підхід, що спрямований на

таки ціннісні орієнтації як творчий розвиток особистості, цілеспрямованість, самостійність, креативність, саморозвиток, самоосвіта, самопроекування, самореалізація, здатність до самовдосконалення, самоактуалізація особистості майбутніх бакалаврів педагогічно-дозвілєвої сфери діяльності, тому що кожна неповторна особистість, реалізуючи свій творчий потенціал, сприяє урізноманітненню, а значить гармонізації світу.

Таким чином, методологічні підходи виступають як засоби реалізації наукового аналізу педагогічних явищ і процесів, які можуть бути охарактеризовані як сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципів, способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії педагога в його практичної діяльності.

Отже, професійна підготовка студентів базується на реалізації антропологічного, антропоцентричного, культурологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого методологічних підходів, які дозволили визначити вибір значимих педагогічних стратегій та врахувати особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів до педагогічно-дозвілєвої діяльності, а також співвідносяться з новою педагогічною та соціокультурною реальністю.

Література:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.

2. Дюмазедьє Ж. Планирование досуга и культурное развитие / Ж. Дюмазедьє // Образование взрослых и досуг в современной Европе. – Прага: Обрис, 1966. – С. 51–59

3. Загвязинский В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М. : Изд. Центр «Академия», 2012. 208 с.

4. Сидор І. П. Упровадження нових технологій в організацію дозвілєвої діяльності студентів вищих навчальних закладів України. Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. 2009. № 16/17. – С. 174–176.

6. Цимбалюк Н. М. Дозвілля в Україні: теоретичні та емпіричні аспекти : монографія. Київ : ДАКККіМ, 2003. – 224 с.

7. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. М.: Эдиториал УРСС, 1997. – 444 с.